

dr hab. Janusz Pezda prof. UJ
Katedra Historii Nowoczesnej
Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego

Kraków, 2023-10-10

Recenzja pracy doktorskiej mgr Alicji Śmigielskiej

***Wacław Babiński (1887-1957) dyplomata II Rzeczypospolitej Polskiej. Działalność
polityczna i społeczna***

(wydruk komputerowy, ss. 417)

Zainteresowania naszymi dziejami u zarania odzyskania przez Polskę niepodległości, historią obu wojen światowych w kontekście ziem polskich, trudnymi latami budowania jej niezależności w okresie dwudziestolecia międzywojennego przynoszą wiele ciekawych książek, opracowań, wydań źródłowych. Pojawiają się nadal nowe, nieznane dotąd, materiały archiwalne, spuścizny osób biorących czynny udział w wydarzeniach pierwszej połowy XX wieku. Wydawać się może, że historycy będą mieli coraz mniej tematów, które nie są jeszcze opisane. Prezentowana dysertacja pokazuje, że nadal można znaleźć temat, który dotąd był nieopisany, nie zainteresował dotychczas badaczy; do którego odnaleźć można nieznane dotąd źródła.

Recenzowana praca jest próbą przedstawienia losów Wacława Babińskiego, z wykształcenia ekonomisty, z profesji urzędnika i dyplomaty, z pasji działacza społecznego, z konieczności emigranta. Jest jednym z trzech braci zaangażowanych w działalność na rzecz Polski, dotychczas chyba najmniej znanym. Poza kilkoma epizodami w jego życiorysie, takimi jak udział w tworzeniu struktur rodzącej się dyplomacji odrodzonej Polski, jego służba dyplomatyczna w Królestwie Jugosławii i Królestwie Niderlandów, a nade wszystko jego udział w zwrocie z Kanady wywiezionych w czasie II wojny skarbów wawelskich, wiele więcej o nim nie wiedzieliśmy.

Praca ma układ chronologiczno-problemowy, składa się ze wstępu, z sześciu rozdziałów (którym autorka nadała osobne tytuły) podzielonych w większości na trzy podrozdziały, z

wyjątkiem rozdziału czwartego podzielonego na cztery podrozdziały, zakończenia i bibliografii.

W rozdziale pierwszym, jego pierwszy podrozdział to przedstawienie genealogii rodziny Babińskich, a na jej tle początków życia bohatera rozprawy. Dwa pozostałe podrozdziały omawiają lata szkolne i uniwersyteckie, zdobyte wykształcenie, koncentrując się na podjętych pracach w Towarzystwie Popierania Pracy Społecznej, magistracie m. Warszawy i kancelarii Gabinetu Cywilnego Rady Regencyjnej. Cezurą opisywanych tu wydarzeń jest rok 1918. Rozdział drugi przedstawia nam lata pracy urzędniczej Wacława Babińskiego w Departamencie Konsularnym Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Ciekawym wątkiem jest próba przedstawienia, na podstawie zebranych materiałów, przemyśleń W. Babińskiego na temat ówczesnej sytuacji wewnątrz resortu, ocen podejmowanych działań. W rozdziale trzecim śledzimy służbę Wacława Babińskiego przy dworze króla Aleksandra I Karadżorżewicza władcy Królestwa Serbów Chorwatów i Słoweńców, które to 3 XII 1929 przyjęło nazwę Królestwa Jugosławii. Babiński jako dyplomata wiele swego czasu poświęcał też na integrację środowisk Polaków na Bałkanach. Podkreślić należy jego zasługi na polu upowszechnienia wiedzy o naszym kraju wśród narodów bałkańskich. Następny czwarty rozdział omawia najważniejszy okres w działalności dyplomatycznej Wacława Babińskiego, jego prawie dziesięcioletnią służbę jako poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny w Królestwie Niderlandów. Omówiono w nim nie tylko trud polepszenia i rozwijania wzajemnych stosunków, zwłaszcza w sferze gospodarczej. Przedmiotem rozważań były także wzajemne relacje osobiste między Wacławem Babińskim a dworem niderlandzkim, a szczególnie królową Wilhelminą. Wskazano też złożoność jego misji po wybuchu II wojny światowej. Starła się autorka pokazać i ocenić postawę Wacława Babińskiego w momentach kryzysowych, jego działania w momencie konieczności zamknięcia polskiej placówki i jej ewakuacji, potrzeby zapewnienia ochrony pracowników. Rozdział piąty koncentruje się na podejmowanych działaniach już na Wyspach Brytyjskich, po opuszczeniu kontynentu. Wacław Babiński był przez ten czas zatrudniony w strukturach Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rządu Polskiego na Uchodźstwie, zajmując się sprawami propagandy i informacji. W 1940 r. jego żona wraz z dziećmi opuściła Anglię i udała się do Kanady. Decyzja ta zaważy także na dalszych losach samego Wacława Babińskiego, gdy w 1944 r. zostanie mianowany posłem Rządu Polskiego w Kanadzie. Ostatni etap życia Wacława Babińskiego omawia zamykający rozprawę szósty rozdział. Ciekawym wątkiem jest tutaj przedstawiona bardzo sumiennie walka o skarby wawelskie. Także bardzo ciekawe są wątki o podejmowanych działaniach po cofnięciu uznania

władz kanadyjskich i pojawieniu się w Kanadzie posta Alfreda Fiderkiewicza przysłanego przez rząd warszawski. Jako emigrant polski w Kanadzie starał się integrować rodaków, łagodzić powstające spory. W zakończeniu autorka podkreśla wartość podejmowanych przez niego inicjatyw społecznych, działań na rzecz pomocy biedniejszym. Wskazuje także, że przez całe dorosłe życie był aktywny naukowo, udzielał się jako wykładowca, autor wielu opracowań nie tylko z ekonomii, ale i z historii.

Praca jest dobrze skonstruowana, przyjęte metody pozwalają na przygotowanie wyróżniającej się pracy. Oparta została na ogromnej kwerendzie archiwalnej, która objęła archiwa i biblioteki polskie (Warszawa, Kraków, Radom, Szczecin), polskie za granicą (Nowy Jork, Londyn) i zagraniczne (Londyn, Niderlandy, Jugosławia, Kanada). Ogrom zgromadzonego materiału świadczy o wielkim zaangażowaniu doktorantki w przygotowaniu niniejszej dysertacji. Nade wszystko należy podkreślić, że autorka dotarła do Archiwum Domowego Rodziny Babińskich, który dotychczas nie było udostępniane badaczom. Wśród przechowywanych tam materiałów najważniejszy okazał się prowadzony przez Wacława Babińskiego pamiętnik-dziennik zapisany w 20 tomach. Autorka dostała także wgląd do przechowywanej w rodzinie korespondencji, materiałów dotyczących pełnionych funkcji wraz części korespondencji służbowej czy dokumentacji. Uzupełnieniem były także przeprowadzone w Kanadzie wywiady ze świadkami historii – osobami znającymi Wacława Babińskiego. Do tej listy placówek archiwalnych można by dodać jeszcze Archiwum Instytutu Literackiego Kultura w podparyskim Maissons-Laffitte. Małym niedopatrzaniem jest błędna sygnatura akt Ministerstwa Sprawa Zagranicznych z Archiwum Akt Nowych. Obecnie jej zapis to 2/467/0. Autorka poprawiła wszystkie zapisy sygnatur, ten jeden jej umknął.

Obok archiwaliów wykorzystano także źródła drukowane, przede wszystkim monumentalną serię *Polskich Dokumentów Dyplomatycznych*, wydawanymi dziennikami urzędowymi, rocznikami, informatorami. Uwzględniono także wydane wspomnienia i pamiętniki, choć dziwi umieszczenie dziennika Edwarda Raczyńskiego, *W sojuszniczym Londynie*, Londyn 1997 pośród opracowań.

Autorka korzystała także z prawie 80 tytułów prasowych, choć ograniczała się najczęściej do wybranych numerów poszczególnych tytułów, nie przeprowadzając pełnej kwerendy. Sama Autorka dodaje też, że duża część tych artykułów pochodzi z archiwum rodzinnego, w którym zbierano wycinki prasowe ze wzmiankami o Babińskich.

Do solidnie przygotowanej bibliografii, dodałbym jeszcze t. 2-5 *Słownika Biograficznego polskiej służby zagranicznej*, wydane w l. 2007-2013 oraz t. 2 *Urzędników służby zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej 1918-1945*, wydany w 2022, E. Dillona, *Konferencja pokojowa w Paryżu 1919*, Kraków 2020 czy P. Szarejki *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*, t 1-6, Warszawa 1991-2001. Autorka winna sprawdzić także czy w bibliografii znalazły się wszystkie wymienione pozycje w przypisach, np. A. Sudoł, *Karol Poznański*, Bydgoszcz 1998.

Autorka w pracy, po każdym rozdziale, umieściła także materiał ikonograficzny pochodzący z archiwum prywatnego Babińskich, najczęściej po raz pierwszy reprodukowane fotografie i zdjęcia dokumentów. W przedstawionej netografii zabrakło mi przy zapisie poszczególnych pozycji informacji o dacie dostępu, obecnej przy cytowaniu w przypisach.

Obowiązkiem recenzenta jest także wskazać słabsze strony pracy. Do nich należy korekta całości tekstu, także pod względem językowym. Potrzebna jest też korekta edytorska, być może użycie funkcji edytora tekstu spowodowała, że w wielu miejscach po kropce nowe zdanie zaczyna się od małej litery w (np. s. 19). Nie wydaje mi się potrzebne wymienianie w pracy herbów opisywanych postaci (s. 27). Brak często imion przy osobach występujących po raz pierwszy w tekście. Konsekwentnie autorka pisze o Ignacym Paderewskim, choć w literaturze raczej piszemy Ignacy Jan Paderewski. Rozdział pierwszy, wprowadzający w historię rodziny wydaje się zbyt szczegółowy. Może wystarczy odesłać do publikacji, a skoncentrować się bardziej na bohaterze pracy?

Kilka jeszcze szczegółowych uwag:

s. 10 nie ma Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego – jest Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Nie występuje ona już w bibliografii

s. 10 Polona to biblioteka cyfrowa Biblioteki Narodowej w Warszawie

s. 24 Prawidłowa nazwa Cesarski Uniwersytet Moskiewski, nazwa Uniwersytet Łomonosowa obowiązuje od 1940 r.

s. 38 przypis 252 może sprawdzić biogram Lujo Brentano w www.biografie-niemieckie.pl

s. 58 literówka w nazwisku powinno być: Ludwik Włodek

s. 61 autorka podaje datę urodzin drugiego syna Ryszarda, ale nic już więcej . Kiedy zmarł? O żonie i jego dzieciach można znaleźć w internetowym *www. sejm-wielki. pl* Marka Minakowskiego

s. 101 przyp. 666 niejasny zapis dotyczący drugiej żony Ignacego Jana Paderewskiego Heleny z Rosenów Paderewskiej 1v. Górską. Nie wytłumaczono, dlaczego wg. Babińskiego przynosiła ona mężowi wstyd.

W przedstawionej pracy należy docenić podjęty trud przybliżenia nam postaci Wacława Babińskiego tak ciekawej, a zapomnianej. Doktorantka, napisała, że interesuje ją „opracowanie naukowej biografii o charakterze pretekstowym” (s. 6), a zajęła się nią w czasie realizacji jednego z projektów badawczych realizowanych w Centrum Dokumentacji Zsyłek, Wypędzeń i Przesiedleń Uniwersytetu Pedagogicznego. Spotkanie w Montrealu z synową Wacława Babińskiego zaowocowała, rzecz można prezentowana teraz pracą. Zawarta na ponad 400 stronach biografia sprawiła, że możemy uważać, że luka w badaniach została w pełni wypełniona. Dostrzeżone błędy i omyłki nie obniżają wartości pracy, informują tylko by przy przygotowaniu pracy do druku usunęła je dobra korekta.

Oceniając pracę jako całość stwierdzić należy, że spełnia ona w pełni wymogi stawiane pracom doktorskim określone w art. 13 ustawy z dnia 14 III 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki. Wnioskuje o uznaniu jej jako podstawy do dalszego procedowania w postępowaniu doktorskim mgr. Alicji Śmigielskiej.